

nem respond.: Analogata differre entitative inter se differentia contenta sub eadem ratione analogata in qua conveniunt, non extranea ab ipsa. Et consequenter id quod contrahit ens non est superadditum enti, sed sub ente contentum, solum autem diverso modo explicat id quod communis ratio implicat. Et in eo in quo conveniunt etiam differunt, licet sub alio respectu; in hoc enim consistit analogum præsertim transcendens, quod habet unitatem et diversitatem, nec est solum ratio conveniendi, sed etiam differendi. Ratio ergo in qua differunt, non superaddit analogo, sed solum aliter explicat analogum; nec propter hoc analogata modaliter solum distinguuntur inter se, sed entitative, sed illa differentia, qua entitative differunt, etiam sub ente continetur; dicitur tamen contrahi per modos, et non per differentias, non quia modi superaddantur, aut quia ens sit potentia ad modos, et non ad differentias reales, esset enim puerilis intelligentia, sed quia aliquem modum expriment analogata super ens, quod nomine entis non exprimitur, ut expresse docet D. Thomas, quæst. 1 de Verit., art. 1. In expressione ergo est modus, non in additione.

Ad confirm. respond.: Quod qui penetraret conceptum entis in communi nihil amplius videret ibi contineri, quam omnia entia in confuso, unde non penetraret omnia entia distincte et determinate, quia sic ibi non continentur. Si autem tolleretur confusionem, destrueret illum conceptum entis in communi, qui essentialiter est confusus, et alium distinctum determinati entis formaret. Et ita bene probavit S. Thomas quod si Deus videret creaturas solum in ratione entis, imperfecte videret, quia cognosceret illas ut confunduntur in ente, non ut inter se distinguuntur et determinantur,

et secundum proprii modi explanationem. Opponitur enim confusio illius conceptus explanationi entium determinatorum, et sic ex sola cognitione et penetratione illius conceptus non potest determinate explicari pluralitas entium, sed sub confusione manere, si vero tollitur confusio, conceptus ille destruitur. Et qui procedit ab ente ad sua analogata, procedit a cognitione magis potentiali, quia a magis confusa et indistincta. Est autem magis confusa et imperfecta illa quæ procedit a conceptu representante omnia confuse, licet non representet aliquid confinens plura in potentia, quam quæ procedit a representatione alicujus continentis plura in potentia et non in actu, quia ista ad minus non confuse tangit illud potentiale, quod inferiora continet in potentia; sicut qui concipit animal omnes species animalis in potentia tangit et confuse, sed animal distincte, qui vero ens in confuso attingit, nihil distincte attingit, sed solum proportionali modo habens esse.

Ad aliam partem argumenti dicitur analogata nec esse dicenda partes integrantes actuales simpliciter, neque subjectivas, quia solum sunt partes secundum quid, ut dictum est; sed dicuntur subjectivæ, actu tamen contentæ in superiori et coadunatæ, seu confusæ in illo conceptu, non per modum aggregationis, sed proportionis in esse. Nec ex hoc sequitur quod illa abstractio entis sit actualis, id est formalis, cum sit omnium potentialissima, quia formalis abstractio fit per segregationem potentialitatis et materia, et quanto universalior tanto purior et perfectior, sicque abstractio entis formalis est actus purus, si in tota universalitate abstractat; sed abstractio entis in communi ut analogum est confusissima, et, licet actu includat omnia confuse,

ideo potius non est abstractio formalis, quia non fit per segregationem imperfecti, sed per inclusionem omnium sub quadam confusione et caligine.

QUÆSTIO XIV.

DE ENTE PRÆDICAMENTALI, ET DIVISIONE IN DECEM PRÆDICAMENTA.

ARTICULUS I

Quid sit prædicamentum, et quid requiratur ut aliquid sit in prædicamento.

Prædicamentum nihil aliud est quam *series, seu ordinatio prædicatorum superiorum et inferiorum ab uno supremo genere, quod prædicatur de omni inferiori usque ad individuum, quod subicitur omni superiori.* Et quia ista coordinatio fit per prædicata superiora et inferiora, magis et minus universalis, vocantur illa prædicata *gradus*, quia quasi scala est, in qua ascendimus et descendimus in ipsis prædicatis constitutivis rei: sicut in prædicamento substantiæ ponitur ut genus supremum substantia, deinde corpus, deinde vivens, deinde animal, deinde homo, deinde Petrus, sicut infra in unoquoque prædicamento ordinabimus ad finem ejus arborem illius prædicamenti.

Et quia prædicamentorum distinctio ad hoc introducta est, ut diversarum naturarum ordines et classes proponerentur, ad quæ omnia quæ naturam aliquam participant reducerentur, ideo in primis secludendum est ab omni prædicamento ens rationis, quia non habet naturam, neque entitatem veram, sed fictam, ideoque neque ad prædicamentum verum, sed fictum rejici debet. Unde D. Thomas, q. vii de

Potentia, art. vii, tantum res extra animam dicit pertinere ad prædicamenta.

Inter entia autem realia necesse est quædam pertinere ad lineam istam et gradationem prædicamenti in recto, quædam ad latum et quasi reductive; quia non omnia æquali modo entis rationem, aut ipsius generis participant rationem. Ut autem discernamus quænam entia totaliter a prædicamento separentur, quænam vero in recta linea, quæ vero reductive et quasi ad latum ponantur, quinque enumerantur conditiones, quæ requiruntur ut aliquid sit in prædicamento; et licet alii plures enumerent omnes ad istas reducuntur. Prima, ut sit, ens per se seu non per accidens. Secunda, ut sit ens completum. Tertia, ens finitum. Quarta, ens completum. Quinta, ut sit univocum.

Quantum ad primum, dicitur debere esse ens per se, ad excludendum ens per accidens: quod ideo excluditur a prædicamento, quia non dicit unam naturam, sed plures, atque adeo neque rem constantem unico genere et differentia, sed pluribus, cum sint diversæ naturæ vel, si constant eodem genere et differentia, erunt tamen multiplicatum genus et differentia si diversæ naturæ sunt, sicut requiritur ad ens per accidens; et ita illud conflatum ex istis diversis naturis, quod vocamus ens per accidens, non per se ponetur in prædicamento, sed per illas naturas, vel unaquæque in prædicamento distincto, si sint naturæ diversorum prædicamentorum, vel unaquæque distincto modo et multiplicatis naturis in eodem prædicamento, quod est non poni per se et unica positione.

Ex hac autem conditione existimo rejicienda esse a prædicamento concreta accidentaliter, sumendo illa non pro formalis tantum, sed pro compositis

sito et conflato ex utroque, scilicet ex subjecto et accidente. Nam pro formali tantum significant solam formam accidentalem, qua ratione dixit Philosophus, in cap. de substantia: « album solum qualitatem significare », et sæpe in Metaphysica, prædicamenta quæ sunt accidentia numerat in concreto, ut quantum, quale, etc. Sic ergo concreto accidentis spectato tantum ratione sui formalis non repugnat ratio generis et speciei, et consequenter series prædicamentalis, licet aliqui in modo significandi inveniant difficultatem, quia significant per modum adjacentis, non per modum quidditatis. Sed hoc non obstat quia, licet significantur per modum adjacentis respectu subjecti, respectu tamen ipsius formæ accidentalis et prædicatorum ipsi essentialium in quid potest fieri prædicatio, ut cum dicimus: Album est coloratum; est enim quidditativa ratione formalis quod in eis importatur.

Cæterum si subjectum, quod ratione connotati importat, concipiat ut faciens unum compositum et conflatum cum ipsa forma, ita quod ratione utriusque sumatur quidditas, seu ratio concreti et conflati, sic non potest poni illud conflatum per se in prædicamento, quia conflatur ex naturis diversorum prædicamentorum, sicut sunt subjectum et forma accidentalis, ergo prout sit in uno prædicamento non ponitur, quod est per se non poni in prædicamento.

Nec obstat quod aliqui dicunt accidentia in concreto habere definitionem, ergo et naturam seu speciem; habere item operationem, sicut calidum calefacit, operatio autem est signum naturæ, quæ operationis principium est. Sed respondet: Quod concreta accidentium non definiuntur quidditative nisi ratione sui formalis, cui essentialia sunt

prædicata, quæ in definitione ponuntur. Concretum autem ut conflatum ex subjecto et accidente solum definitur definitione quid nominis, ut cum dico: Album est habens albedinem. Et similiter habent operationem ratione formæ quæ illius operationis principium est, non ratione tertiæ naturæ resultantis ex accidente et subjecto.

Secunda conditio requisita ad rationem entis prædicamentalis est ut sit ens completum. Quod intelligitur de his, quæ ponuntur in recta linea prædicamentali, non reductivè, vel ad latus. Et vocamus ens completum, quod significatur ut totum constitutum, et per modum quid; qua ratione etiam in accidentibus invenitur ratio entis completi in suo genere, scilicet in genere accidentis, licet comparative ad substantiam sint incompleta entia, id est non per se subsistentia. Ratio huius conditionis est, quia in recta linea prædicamenti ponuntur inferiora, quæ ex superioribus constituuntur, et superiora, quæ prædicantur de illis. Et quidem inferiora sunt quædam constituta ex suo superiori et differentia contrahente, et sic se habent ut quædam tota, utpote ex suis constitutivis constantia quasi ex partibus. Superiora autem identificantur cum ipsis inferioribus de quibus prædicantur, et sic sunt tota sicut ipsamet inferiora per identitatem. Si autem ex modo significandi non significantur ut totum, sed ut forma et pars, sic ex ipso modo significandi non sunt in recta linea eorum quæ prædicantur ut totum. Præterquam quod de differentiis est alia ratio, quod ipsæ, licet prædicentur de specie quam constituunt, et de inferioribus talis speciei, tamen de ipsis differentiis alia superiora prædicata non prædicantur, cum genus non prædicetur de differentiis, nec differentie sint reso-

lubiles in duos conceptus generis et alterius differentie, alias esset processus in infinitum. Unde cum superiora non prædicentur de ipsis, discontinuant rectam lineam et seriè graduum superiorum et inferiorum, et sic ad latus ponuntur.

An vero partes physice, ut materia et forma, et aliæ partes et modi excludantur etiam a prædicamento? Diximus supra, q. vii, art. iii, circa fin. Videatur ibi.

Sunt autem quædam substantiæ quæ, etsi sint entia subsistentia, sunt tamen imperfectæ naturæ, et per modum viæ ac tendentiæ ad perfectiorem terminum, ut embrio respectu animalis perfecti, et ista reductivè ponuntur in specie sui termini a D. Thoma, in q. iii de Potentia, art. ix, ad i. Sunt enim ex sua natura istæ species quasi viæ ad aliud et quasi motus, quatenus sunt in statu imperfecto et tendente adhuc ad terminum, in quo perficitur generatio, et sic habent quasi rationem partis non in componendo, sed in tendendo ad ultimam perfectionem.

De modis autem non ita facile generalis regula tradi potest; nam quidam modi sunt, qui solum reductivè ponuntur in prædicamento, ut modi substantiales subsistentiæ, unionis, et similes. Alii per se habent sua prædicamenta, ut ubi, situs, et similes. Sed breviter dico (hoc enim metaphysici negotii est) quod modi sunt in duplici differentia. Quidam, qui pertinent ad ipsam compositionem, vel complementum alicujus rei, vel naturæ, sicut constitutio substantiæ fit per unionem, et completur per subsistentiam, accidens per inhærentiam, qualitas per gradus intensionis et remissionis, sive illi sint diversæ uniones, sive diversæ terminationes ejusdem qualitatis. Et isti modi reducuntur ad prædicamentum rei quam com-

ponunt, aut terminant modificando, sicut partes componendo. Alii modi sunt neque ad constitutionem, neque ad complementum rei pertinentes, sed tantum ex aliqua extrinseca ratione, seu principio convenientes, et tales non repugnant prædicamenta per se seorsum constituere, ut ubi et situs, et secundum aliquos relatio, etc.

Tertia conditio est quod ens prædicamentale sit finitum. Quæ conditio excludit infinitum simpliciter, et in toto genere entis ut Deus, non infinitum determinati generis, si daretur, v. g. quantitatem, aut qualitatem infinitam. Ratio est, quia infinitum determinati generis solum accidentaliter est infinitum; nam ex parte essentiæ constat actu et potentia, quæ sunt termini quibus essentia finitur in ratione essentiæ, illi enim sunt termini essentiæ quibus in essendo componitur, solum autem componitur actu et potentia, et ab eo quod est potentia sumitur genus, ab eo quod est actus differentia; ergo simpliciter retinet coordinationem et seriè prædicamentorum superiorum et inferiorum, generis et differentie, quod est poni in genere et prædicamento. At vero infinitas in substantia, seu in genere entis est infinitas actus puri, quia solum est infinitas penes carentiam terminorum essentiæ, et sic si est in actu est infinitus actus, quæ excludit omnem potentialitatem, qua exclusa non remanet genus, quod est quid potentiale ad differentias a quibus actuatur et determinatur. Unde excludit actus purus omnem coordinationem gradus determinabilis et determinantis, actuabilis et actuantis, quibus constat graduatio et series prædicamentalis, ut quæ sequens amplius dicetur.

Quarta conditio est quod ens prædicamentale sit incomplexum. Per quam non solum excluduntur com-

plexa accidentalia, et ea quæ sunt entia per accidens, quod per primam conditionem exclusum est, sed etiam complexa essentialia, ut definitiones, v. g. hoc complexum *animal rationale*. Et ratio est quia ista complexa correspondent duplici conceptui explicanti unam et eandem naturam, quæ per se ponitur in prædicamento, est enim ipsum definitum quod est species. Si ergo species seu definitum per se ponitur in prædicamento et ipsum complexum explicans tale definitum etiam per se ponitur in tali prædicamento, bis poneretur idem in prædicamento, semel ratione sui, iterum ratione suæ definitionis complexæ sumptæ. Aliquando tamen, quia forte in complexum vocabulum auctores non habent, quorum aliam significant, complexo vocabulo rem illam significant et in prædicamento ponunt, quia res significata incomplexa est. Nec dici potest quod definitio sola ponatur in prædicamento, non vero res ipsa definita, quæ est natura specifica, quia sic prædicamenta formaliter essent aliquid rationis, scilicet intentiones definitionum quæ in prædicamento ponerentur, non res ipsæ definitæ, quæ solæ in definitione aliquid reale sunt.

Quinta conditio est quod sint univoca. Nam æquivoca non significant unam naturam, sed plures, et sic non dicunt aliquid unum ponibile in prædicamento. Analoga autem removentur, quia non habent rationem unam contrahibilem sicut genus per differentias, nec tanquam speciem ex genere constitutam, quod contrahatur ad individua. Excluso autem genere, specie et differentia, excluditur coordinatio prædicamentum, quæ ex istis constat.

ARTICULUS II.

Utrum ens sit univocum vel analogum ad decem prædicamenta.

Celebris est hæc controversia inter scholam D. Thomæ et doctoris subtilis Scoti. Sentit enim Scotus ens esse univocum ad decem prædicamenta, idque consequenter ad suam sententiam, quæ existimat ens credere conceptum unum objectivum ab inferioribus præcisum et ad illa contrahibilem. Oppositum autem sentit D. Thomas, ut mox videbitur. Quare duo tantum in præsentibus agenda sunt. Primum, determinare an ens sit analogum ad decem prædicamenta, vel univocum. Secundum, dato quod sit analogum, qua analogia? De hoc secundo dicemus artic. seq., de primo hic. Et non agimus de analogia entis ad Deum et creaturas, quia ad præsens institutum non pertinet, et ex resolutione hujus quæstionis facile resolvi potest.

Circa primum ergo sententia Scoti est ens esse quidem univocum ad decem prædicamenta, sed non genus. Et nomine univoci intelligit conceptum ita unum, quod ejus unitas sufficit ad contradictionem, affirmando et negando ipsum de eodem, ut expresse dicit in I, dist. III, quæst. II, § *Secundo non asserendo*. Pluribus autem aliis locis asseruit Scotus ens esse æquivocum, seu analogum ad decem prædicamenta, quia scilicet non habet univocationem sufficientem ut sit genus, vel aliquid ex quinque prædicabilibus. Rationem enim generis semper Scotus removet ab ente propter expressam auctoritatem Philosophi, in *Metaph.*, textu x; et iv *Metaph.*, text. II, et alibi sæpe. Nec oportet varios modos univocationis amplius distinguere, ut quidam discipuli Scoti

faciunt, et videre est apud Aretinum, in suis formalitatibus, pag. 78; sed sufficit distinguere pro nunc univocum quod est genus, seu aliquid ex quinque prædicabilibus, et univocum quod genus non est, quod Scotus solum concedit enti, et inferius probabimus non debere distingui, sed si ens genus non est, neque univocum esse.

Fundamentum Scoti pendet maxime ex illo principio, quod etiam admittit plures extra ejus scholam, scilicet quod conceptus entis et cujuscumque analogi proportionalitatis propriæ est unus, et præcisus a suis analogatis eadem præcisione, qua quodcumque univocum a suis inferioribus præscindit. Exinde enim nervose videtur concludi quod ens univocum esse debet, si quidem conceptus ille sic præcisus est unus, et habet inferiora in potentia et non in actu inclusa, ergo contrahitur ab illis per additiones quæ determinant et dividunt conceptum illum superiorem, ergo nihil obstat quominus sit conceptus univocus; nam tota inæqualitas seu diversitas in illo provenit ex differentis contrahentibus, non ex ratione superiori quæ præcise est una, sic autem invenitur in animali et aliis generibus tota inæqualitas ex differentis provenire, tota unitas ex superiori.

Illud autem principium quod hæc sententia pro fundamento assumit inde satis videtur probari, quia conceptus entis non potest immediate representare plura ut actu inclusa in tali representatione, quia idem est actu non includere et actu non representare, nec esse objectum illius. Conceptus autem entis in communi non representat nobis plura in actu, verbi gratia, quantitatem, qualitatem etc., sed unum quid distinctum ab istis. Nec ista sunt de conceptu essentiali entis in

communi, alias ubicumque inveniretur ens, inveniretur ista; ergo sine illis potest representari ens, quia representari potest unumquodque sine omni eo quod non est de conceptu ejus quidditativo, sicut animal representatur sine suis differentis, quas in potentia et in confuso includit; similiter ergo si quidditativa ratio entis ista inferiora non includit, nec ab eis pendet, solum in potentia et in confuso includit illa, quod est explicite et actu solum esse unum, plura vero in potentia, quod univocationis proprium est quod in potentia tantum includit illa quibus diversificatur.

Adduntur alia inconvenientia quasi a signo, quibus deprehendere possumus unitatem illius conceptus entis præcisi ab inferioribus. Nam potest quis esse certus de ratione entis, dubius autem de tali, vel tali ente; sicut a longe potest mihi constare quod id quod video est ens, et dubito quodnam ens sit; et hoc exigit diversitatem conceptus, de eodem enim non possum simul esse certus et incertus, seu dubius. Item in istis prædicationibus: Substantia est ens, qualitas est ens, prædicatum non prædicat aliquid, quod sit omnia entia etiam proportionaliter, sic enim falsificaretur; ergo prædicat unum solum prædicatum, non plura objecta actu inclusa in illo, sic enim plura in actu applicarentur subjecto, quæ illi actu non conveniunt; nec enim substantia est actu quantitas, qualitas, et reliqua entia, quæ tamen si actu includuntur in conceptu entis, actu illi applicentur. Ac denique quia, si sic esset, id quod significatur nomine entis non deserviret ut medium ad demonstrandum, quia non significat unam rem, quæ solum servit veræ demonstrationi; et sic non esset scientia de ente, si non esset medium demonstrandi passiones, nec admitte-

ret contradictionem, quia non esset ejusdem de eodem.

Nihilominus pro resolutione dico primo: Ens commune ad decem prædicamenta non potest habere conceptum univocum, sive sumatur pro conceptu entis completi tantum, sive ut abstrahit a completo et incompleto.—Hæc conclusio est indubitante D. Thomæ, et miror aliquos auctores velle in sensu D. Thomæ illam negare. Sic ergo affirmat in 1, distinct. xxii, quæst. 1, artic. iii, ad 2, ubi inquit: « Aliter dividitur æquivocum, aliter univocum, aliter analogum. Æquivocum secundum res significatas, univocum secundum differentias, sed analogum secundum modos diversos. Unde cum ens prædicatur analogice de decem generibus, dividitur in ea secundum modos diversos. » Ita D. Thomas, quo nihil expressius potest dici. Item in eadem Sentent., distinct. xxv, quæst. 1, art. ii, et in Sententiariis ad Anibal., eodem loco, ponit pro regula generali: « quod quæcumque non conveniant in uno genere generalissimo non potest de eis aliquid univoce dici. » Ens autem constat quod est supra genera generalissima, id est decem prædicamenta. Similiter in 1, distinct. xix, quæst. v, art. ii, probat quod ens et reliqua transcendencia analogice dicuntur de inferioribus. Et in q. 1 de verit., art. 1, probat quod ens non potest contrahi per additionem (qualis est contractio univoci per differentias), sed per modos diversimode ipsum explicantes. Et quod conceptus ejus non sit omnino præcisus ab inferioribus prædicamentis sumitur ex his quæ docet viii Metaph., lect. v, § *Solvit prædictam etc.*, ubi ex Philosopho dicit: « Quia cum decem prædicamenta non hoc modo se habeant ex additione ad ens, sicut species se habent ex additione differentiarum ad genera, sed hoc ipsum

quod est ens, manifestum est quod ens non expectat aliquid additum ad hoc quod fiat hoc, id est substantia, vel quantitas, vel qualitas. » Ubi manifeste excludit in ente conceptum contrahibilem per additionem, atque adeo supponit non esse univocum, nec in potentia solum includere plura, siquidem non possunt ab illis, licet non explicet illa. Denique in iv Metaph., lect. 1, aperte docet ens non dici univoce de substantia et accidente, cæterisque prædicamentis. Et videri etiam potest in iii Met., lect. viii.

Nec dici potest quod, quando Philosophus et D. Thomas dicunt ens non dici univoce, sed sicut sanum respectu medicinæ, non loquuntur de ente absolute, sed de ente per se, quod est ens primum; tale enim ens solum convenit accidenti denominative, et per attributionem, quatenus dicitur entis ens. Sed contra, quia si ens sumitur ibi pro substantia, seu primo ente, accidens in vitalis attributionis deberet dici, seu denominari substantia denominatione extrinseca, sicut herba denominatur sana a sanitate animalis. Non loquitur autem Philosophus de tali denominatione, nam accidens absolute dicitur ens per intrinsecam denominationem, non autem substantia, neque intrinsece, neque extrinsece. Deinde quia de eodem ente, de quo negat iv Metaph., tex. ii, esse univocum ad substantiam et accidens, in iii Metaph., tex. x, negat esse genus aliquo modo. Si autem loqueretur de ente primo, quod est substantia, non negaret esse genus saltem ad aliqua, scilicet ad substantias ipsas, cum tamen ens simpliciter dicatur non esse genus.

Respondent alii Philosophum, in his locis et vii Metaph., tex. xv, et aliis plurimis, ubi docet ens neque æquivocum dici, neque univoce, sed

analogice, non negare univocationem logicam enti, sed physicam. Sed contra, quia analogia physica compatitur cum ratione generis, sicut corpus respectu corruptibilis et incorruptibilis dicitur analogia physica, et tamen est genus vere et proprie; Aristoteles autem talem analogiam tribuit enti, quod ab illo negat rationem generis, ut patet iii Met., cit.; ergo non loquitur de analogia physica. Deinde analogia physica solum est inæqualitas causata in inferioribus ex ipsis differentiis, in quibus ratio superior non includitur; univocatio vero physica est æqualitas etiam in inferioribus contrahentibus superiorem rationem, qualis invenitur solum in speciebus atomis, quæ æqualitatem habent in individuis. Si ergo solam univocationem physicam Philosophus excludit ab ente, solum negat de illo quod est species atoma, atque adeo non negaret esse genus, quod tamen expresse negat.

Et ut rationem fundamentumque hujus assertionis explicemus, advertite quod loquimur in conclusione tam de ente completo, quam incompleto, seu prædicamentali: inter quæ hæc est differentia quod ens ut abstrahit a completo et incompleto includitur in modis, seu differentiis contrahentibus; ut autem completum includit illos, quia completur per illos, nec enim aliter potest dici ens completum, seu prædicamentale, nisi quia per tales modos completur, quibus contrahitur. Quod patet, quia ens non potest reddi completum nisi per aliquem modum, quo distinguatur ab incompleto. Talis ergo modus vel est æqualis ipsi enti, illudque concomitans, vel inferior. Si æqualis, habebit se ut passio entis, et non minus transcendens quam ipsum, sicut verum et bonum, et sic non reddet ens completum, quia relinquit trans-

cendens et consequenter in differentiis inclusum. Si inferior, est modus contrahens, quia minus amplus quam ens ut sit, ergo completur ens illis modis quibus contrahitur, et sic includit illos, nec est aliud ens completum, quam ipsa decem prædicamenta. Et licet posset concipi ens prædicamentale in communi ad omnia entia prædicamentalia, tamen illud erit commune quantum ad intentionem ponendi in prædicamento, sed si concipitur prædicamentale ex parte naturæ, non potest dici res prædicamentalis nisi quæ in prædicamento ponitur, non quæ a prædicamentis abstrahit.

Hoc supposito, formatur ratio pro conclusione sic: Ens includitur in modis seu differentiis contrahentibus, seu prædicatur de illis, si autem sit ens completum includit illos; ergo non dicit conceptum simpliciter unum, sed inæqualem et diversum, utpote in ipsis differentiis inclusum. Quod manifeste patet, quia illud dicitur includi in differentiis quod prædicatur et convenit illis, etiam quatenus diversitatem formaliter dicunt, hæc enim diversitas aliquid est, ergo quod includitur in differentiis communicat illis ipsam diversitatem, ergo includit illam actu, quia id includit actu quod communicat. Et præterea ipsæ differentia seu modi contrahentes non resolvuntur in duos conceptus, alterum quatenus dicunt convenientiam in aliquo, alterum quatenus differentiam, sed sunt simplex conceptus differendi; alias esset processus in infinitum, si in qualibet differentia esset conceptus convenientiæ in uno, differentia per aliud, idem enim diceremus de illa secunda differentia, et sic de aliis. Ergo conceptus qui includitur, et prædicatur de differentiis, est pure faciens diversitatem, non præbens convenientiam; et alias etiam dicitur unus

respectu eorum quæ conveniunt in ente, ergo est partim unus, partim diversus, et sic analogus.

Respondent aliqui rationes differentiales non esse ens, sed modos entis. Sed esto, sit differentia modus entis, vel ille modus est aliquid in rerum natura, vel nihil. Si nihil, ergo facit differre per nihil, quod est non differre. Si extra nihil, ergo ens, quia in hac generalissima acceptione entis dicitur ens quiddam opponitur nihil.

Alii ex Scoti schola, ut P. Merinero, disp. II, de æquivocis, q. I et seqq., distinguunt duplicem considerationem entis, scilicet *ens quid* et *ens quale*. Ens quid dicunt esse ens contrahibile et potentiale ad inferiora. Ens quale dicunt esse ens actuans et determinans, seu contrahens, id est ipsa differentia. Dicunt ergo quod *ens quid* non includitur in differentiis contrahentibus, quia sequeretur processus in infinitum, quia si differentie ultimæ includerent ens quid, convenirent in illo, et rursus differrent inter se, non per id in quo conveniunt, ergo aliquo alio quo differunt, et rursus de illo modo differentie inquiretur, et sic in infinitum: debet ergo terminari iste processus in aliquo, quod non includat ens quid, licet sit ens quale, id est differentia.

Sed hæc responsio nec est vera, nec evacuat difficultatem. Non est vera, quia illud ens quale, seu modus differentie, vel includit ens quid, vel non includit. Si non includit, ergo est nihil, quia ens quid, seu ens aliquid est illud quod opponitur nihilo et recedit a nihil: vel si ens quale etiam opponitur nihilo, ergo rursus ens quale et ens quid conveniunt in hoc, quod est esse aliquid et non nihil, seu habere esse vere et proprie, et de illo conceptu communi ad ens quale et ens quid inquiretur

quomodo intrinsece includitur in utroque, siquidem utrumque habet intrinsece esse extra nihil et opponi ipsi nihil. Si autem ens quale includit ens quid, utique intrinsece et quidditative est ens, id enim est includere ens quid, ergo ens quid intrinsece includitur in modis intrinsecis et differentiis ultimis, istæ enim sunt ens quale. Non evacuat difficultatem, quia de istis modis, qui vocantur ens quale, inquiretur quomodo conveniant in quali in communi, et rursus inter se distinguuntur; diversi enim sunt. Si enim per aliquem modum, seu differentiam superadditam distinguuntur, rursus de ista inquiretur quomodo conveniant, et quomodo differat ab aliis differentiis per alium modum superadditum, et sic in infinitum. Si vero dicatur quod illæ differentie, seu modi se totis differunt intra rationem entis qualis, et non per aliquid superadditum, non obstante quod conveniunt in illa ratione communi, cur non idem dicemus de ratione entis quid, quod scilicet conveniunt in illo istæ differentie, seu modi, et tamen sunt inter se primo diversi, quia esse primo diversa non tollit convenientiam in transcendentibus?

Quare dicendum est quod in istis modis intrinsece imbibitur ens, quia vere sunt aliquid reale et extra nihil. Et non est processus in infinitum, quia in eadem ratione differunt et conveniunt, vel potius non in eadem, quia analogia non habent unitatem simpliciter, sed sunt partim idem, partim diversum, licet quatenus explicant convenientiam non explicant diversitatem, illam tamen actu confuso implicat et includunt, ut diximus quæst. preced., art. v.

Ultimo explicatur assertio nostra ex alio fundamento: Quia, si ens est univocum, sequitur quod sit genus

ad decem prædicamenta, quod expresse negat Philosophus, III Metaph., tex. x; et ibi S. Thomas, lect. viii. Et constat, quia includitur in differentiis, quod omnino opponitur rationi generis, ut sæpe dictum est, et quia alias non essent decem suprema genera, si ens esset genus ad illa. Sequela probatur: Quia nihil deest enti univoco, ut sit genus: nam prædicatur in quid, includitur enim quidditative et intrinsece in quacumque natura; similiter conceptus est unus, non inclusus in differentiis contrahentibus juxta istam opinionem, et per additionem contrahibilis, et solum in potentia includens inferiora; nihil ergo deest ut genus sit.

Respondent discipuli Scoti non esse genus quia non contrahitur per differentias, sed per modos intrinsecos. Est autem discrimen inter istum duplicem modum contrahendi, quia differentia advenit quasi extrinsece, et sine illa potest ratio communis perfecte concipi, ut animal sine rationali; sine modo autem intrinseco non potest res perfecte concipi. Modus etiam intrinseco non variat essentiam, quam modificat, sicut modus intensionis et remissionis non variant qualitatem; differentia autem variat rem cui advenit, et in alia realitate constituit. Unde ad hoc ut genus contrahatur per differentias, requiritur quod conceptus generis sumatur a realitate, quæ sit in potentia essentiali ad realitatem, unde sumitur differentia, quod totum in ente invenitur.

Sed hæc solutio vel invita concedit quod intendimus, scilicet conceptum entis non posse separari perfecte a modis contrahentibus et causantibus diversitatem, ex quo sequitur non habere simpliciter unitatem illum conceptum, atque adeo ruere fundamentum Scoti. Etenim

si non possumus concipere realitatem sine suo modo intrinseco, nec perfecte segregare illam a modo, ut hi auctores dicunt; ergo non præscindit ille conceptus a modis causantibus diversitatem, et sic actu et non in potentia includit illos, licet non explicet; nam si in potentia includeret, perfecte intelligi posset sine illis, sicut animal perfecte sine rationali intelligitur, licet in potentia illud includat. Vel, si perfecte præscindit, non sunt modi intrinseci, sed differentie, atque adeo ens erit genus. Et confirmatur implicatio hujus solutionis, quia ex una parte ponit ens habere conceptum objectivum, ita unum et præcisum ab inferioribus quod manet in potentia ad illa, siquidem actu illa non includit, et ex alia parte dicit non esse genus, quia realitas, a qua sumitur ille conceptus entis, non est in potentia essentiali respectu realitatis, a qua sumitur modus intrinseco. Si ergo non est in potentia ad talem realitatem, ergo actu eam includit, ergo et modos, qui ab illa desumuntur, vel nullo modo nec actu, nec potentia eos includet, sed disparate se habebit ad illos, et sic non erit contrahibilis per illos et actuabilis, si nec in potentia se habet ad illos, cum tamen quidditative contrahant ens. Solum ergo restat quod actu eos includat, sed non explicet, quæ est nostra sententia, sed destruit univocationem conceptus.

Alii ergo ut M. Cabero, hic tractatu IV, dis. III, dub. VII, admittunt ens esse genus, et ad Philosophum dicunt id negasse enti communi completo. Et sic concedunt decem prædicamenta non esse genera primo diversa, saltem quæ important formas denominationis et realitatis intrinsecæ. Solum autem dicunt esse suprema respective, quia in quantitate, v. g., non datur alia quantitas

superior, nec in substantia alia superior substantia. Sed hoc nihil est, destruitque omnem ordinem decem prædicamentorum; nam si genus supremum solum sumitur respectivo, non absolute, etiam animal dicitur genus supremum, quia in ratione animalis non datur aliud superius, et sic omnia genera subalterna erunt suprema hoc modo, eruntque infinita fere prædicamenta, vel unum tantum prædicamentum constituetur, scilicet ens completum: utrumque autem a schola Peripatetica exulat.

Ex his soluta manent fundamenta allata pro sententia Scoti. Deducitur enim manifeste conceptum entis non posse perfecte præscindere ab inferioribus, et ita esse unum, ut in potentia, non in actu pluralitatem includat, sive sumatur ens completum, sive abstrahens a completo et incompleto. Hoc enim præter allata, quæst. præced., art. v, efficaciter ex transcendentia entis probatur, ex quo probavit S. Thomas, III Met., lect. viii, non esse genus, quia scilicet obsuam transcendentiam includitur in differentiis intrinsece, ut explicatum est.

Si autem dicas: Nam saltem ens completum non est transcendens, sicut licet substantia communis ad completam et incompletam in suo prædicamento transcendens sit, tamen non completur per suas inferiores differentias, sed per communem rationem substantiæ, quatenus prædicamentalis redditur. Resp. quod supra satis aperle ostendimus ens completum dici non posse nisi per inferiores modos contrahentes ipsum. Substantia autem ut reddatur completa, non indiget aliqua differentia inferiori, sed solum modo communi, quem petit, essendi per se; sic enim ordinatur ad subsistendum, et redditur quoddam totum in genere substantiæ, quod est

separari a substantia incompleta; ens autem non habet modum communem entis, quo reddatur completum, quia si est communis enti, est transcendens sicut ipsum, et ita imbibetur in omnibus etiam incompletis.

Ad probationes autem a principio factas. Ad prim. resp.: In conceptu entis non representari plura actu explicite, et exprimendo diversitatem, bene tamen confuso, et sub proportionem habendi esse, quod est implicite illa plura concipere. Sed non est idem implicite in actu confuso, quod in potentia. Implicitum enim in potentia dicit aliquid determinatum in se, sed per additionem determinabile ad plura, sicut animal respectu rationalis et irrationalis. Implicitum autem in actu confuso, dicit omnia sine determinatione alienius, sed ut confusione una comprehenduntur, sicut cum multitudinem in confuso a longe videmus. Et actu non representare est actu non includere; distinguo: Actu non representare explicite est actu non includere explicite, concedo; actu non representare explicite, est actu non includere etiam confuse, nego.

Ad sec. prob.: Quod ista inferiora non sunt de quidditate entis in communi, et sic sine illis perfecte representari poterit. Respond.: Quod illa plura ut explicita, quoad modum diversitatis, non sunt de ratione entis in communi; illa eadem ut implicite in proportionali unitate habendi esse sunt de conceptu entis in communi; imo nihil est aliud ens in communi quam quidquid entitatis est sub confusione et sine ulla determinatione acceptum, nisi tantum sub proportionem ipsa habendi esse, in quo distinguitur a conceptu animalis et aliorum univocorum, qui non solum includunt, sed explicant determinatum gradum,

cui potest fieri additio per inferiores differentias contrahentes, ratio enim seu gradus aliquis explicitus non potest contrahi, nisi per additionem ulterioris gradus. Conceptus autem analogus nullum gradum determinate explicat, sed transcendenter analogata confundit sub proportionali ratione, et ita non per additionem, sed per explicationem confusionis fit illa contractio et distinctio conceptuum, sicut præced. quæst., art. v, explicatum est.

Quod si istes: Nam conceptus entis seu analogi non solum potest formari representando nullum analogatum determinate, sed solum indeterminate id in quo fit analogatio; verum etiam potest representare unum analogatum determinate, v. g. substantiam, et alia indeterminate et in confuso in quantum illi assimilantur in ente; ergo talis conceptus non erit omnino confusus. Resp. utrumque modum admitti a Cajetano, in Opusc. de Conceptu entis; sed tamen quando determinate exprimit unum analogatum, et alia analogata in confuso, quatenus illi proportionaliter similia; ille conceptus respectu ejus quod determinate exprimit est univocus, quia rem unam representat, sed virtualiter analogus, quatenus extenditur ad similitudinem confusionis cum aliis analogatis, et ita in illa similitudine non aliqua natura determinata importatur, sed indeterminatio et confusio in esse secundum quod fit proportio analogorum.

Sed adhuc aliqui faciunt vim in ipso ente completo, quatenus accipi potest ut commune ad duo individua, v. g. ad Petrum et Paulum; de illis enim inæqualiter non prædicatur, et consequenter neque analogice. Resp.: Jam supra q. præced., art. iii, ad hoc dixisse, quod non repugnat aliquid analogum, si res

trictè sumatur in ordine ad aliqua inferiora, non exercere ibi analogiam, quia illa non sunt simpliciter diversa, sicut sanum dictum de duobus animalibus non est analogum; sic ens restrictè ad duo individua non exercet analogiam, licet exerceat transcendentiam, quia illa singularia ejusdem speciei ita sunt unum quod diversitatem simpliciter non habent, sed tantum materialem, quæ extrinseca est naturæ, in qua omnino conveniunt. Unde inclusio in talibus differentiis non solvit unitatem conceptus simpliciter, licet ex vi sui conceptus transcendens illud sit analogum, quia ratio transcendentiam postulat non coarctari ad illa duo individua, et consequenter diversitatem simpliciter habere. Quare ex hoc argumento nihil deducitur pro invocatione transcendentium secundum se.

Ad rationes autem ultimo loco allatas respond. Ad prim.: Quod non repugnat eundem conceptum, seu notitiam respectu diversorum esse dubiam et certam, obscuram et claram; quod in actu fidei admittere videtur S. Thomas, II-II, quæst. I, art. iv, ad 2 et 3, dum fidei attribuit evidentem attingentiam credibilium sub ratione credibilitatis, obscuram sub ratione rei creditæ. Et visus potest certificari de aliquo, quod a longe videt, quod est animal, et dubitare seu non certificari an sit equus, vel bos, etc. Quod præsertim est verum de dubio negativo, id est de non certificatione: actus enim attingens plura sub aliqua ratione non pari claritate omnia attingit, sed de uno potest certificari plene, non de alio. Fortassis ad dubitandum positive de uno, et ad evidentem certitudinem de alio non sufficet unus actus etiam respectu diversorum, sed ad vim argumenti hoc non pertinet, quod tantum pro-

cedit de dubio negativo; si enim positive incipiat dubitare solvetur conceptus confusus entis, et transit ad expediendum conceptus inferiorum dubitando de illis.

Ad secundam instantiam diximus q. præc., art. v, quod in istis prædicationibus: Substantia est ens; homo est ens, prædicatum ens non attribuit subjecto analogata particularia ut plura sunt et secundum se, sed ut stant sub illa confusione et proportionali unitate habendi esse; et hoc solum prædicatur ibi, facitque hunc sensum: Homo est habens esse, id est habet id in ratione essendi quod proportionaliter est simile quantitati, qualitati, substantiæ, etc., non tamen est substantia, quantitas, qualitas expresse et determinate.

Ad ultimam respondetur: Quod ens bene potest esse medium in demonstratione, siquidem habet passiones demonstrabiles, et non significant diversa ut diversa sunt, sicut æquivo-cum, sed sub unitate proportionali et confusione quadam, quod sufficit ut de illo detur scientia et consequenter demonstratio, et habeat proprias passiones etiam transcendentes et analogas connexas illi rationi proportionali. Quæ est expresse sententia Philos., in Poster., cap. xi, et ibi id notat Cajetanus, ponendo pro medio demonstrationis aliquid proportionale. Et similiter fieri potest contradictio circa illum conceptum entis propter unitatem illam proportionalem, quam habet ut stat sub illa confusione.

Quod vero aliqui instant, quod ens habeat conceptum simpliciter unum, quia adnatur ille conceptus in habendo proprias passiones communes substantiæ et accidenti, nihil omnino probat, quia restabat probandum quod illæ passiones sint communes univoce; cum autem solum analogice et transcendenter sint

communes, sicut verum et bonum etc., non mirum quod analogica unitas subjecti eis sufficiat et non simpliciter una.

ARTICULUS III.

Qua analogia ens sit analogum.

Aliqui existimant analogiam entis nec esse proportionis, nec proportionalitatis, sed quamdam tertiam, quam dicunt transcendentiam; de quo Mag. Cabero, tractat. iv, disputat. iii, dub. iii. Alii existimant ens respectu substantiæ et accidentis solum vocem habere communem et esse sicut analogum proportionis, verbi gratia, sanum ad medicinam et urinam, ut P. Vazquez, in tomo, 1 p., disp. cxxi, cap. ii. Sed hi loquuntur communiter de omni analogo, quod sola voce putant esse commune, contra quos non agimus in præsentibus, sed quæ præced. egimus. Alii denique intelligunt dari analogiam proportionalitatis propriæ, et hoc est verius.

UNDE SIT UNICA CONCLUSIO: Analogia entis ad decem prædicamenta non sufficienter explicatur dicendo quod est transcendentia, sed dicendum est quod est analogia proportionalitatis propriæ formaliter, licet virtualiter analogiam attributionis, seu proportionis includat. — Prima pars constat, quia transcendentia non est species analogiæ, sed est subjectum analogiæ, et denominative est analogum id quod est transcendens, sicut animal denominative est genus. Et ratio est manifesta, quia transcendens est aliquid reale, quod in omnibus invenitur; analogia autem, sicut univocatio et æquivocatio, formaliter est intentio secunda, sicut genus formaliter est secunda intentio, pertinet enim ad modum prædicabilitatis et universalitatis, et convenit media ab-

stractione intellectus; ergo dicere quod transcendentia est species analogiæ est sicut dicere quod animal est species universalis, seu prædicabilis. Assignare ergo oportet formalem rationem analogiæ, quæ invenitur in ente et transcendentibus, ut in subjecto.

Secunda pars manifeste constat, quia ens et transcendentia intrinsece inveniuntur in omnibus, et non per extrinsecam denominationem, alias transcendentia non essent. Unde D. Thomas sæpe docet quod accidentia habent suum esse et essentiam vere et proprie a substantia distinctum, ut patet in iv, distinct. xii, qu. i, artic. 1, quæstionum. iii, ad 5; et in iv Contra Gentiles, cap. xiv, ad non. rationem, ubi dicit: «Quod accidentia sunt formæ quedam substantiæ supperadditæ, et a principiis substantiæ causatæ; unde oportet quod eorum esse sit superadditum supra esse substantiæ, et ab ipso dependens.» Et similiter docet quidditatem accidentis esse rem, quæ petit esse per inhærentiam, cit. loc. ex iv, q. i, ad 2; et in part., q. lxxvii, art. ii; et Quod libet. i, lib. i, art. v. Quod totum stare non potest, nisi accidens sit intrinsece et quidditative ens. Quando autem dicit S. Thomas i-ii, q. lv, art. iv, ad 1, quod accidentia et formæ non subsistentes non habent esse, sensus est manifestus quod intelligit non habere esse per se et ut quod, sicut supposita, non vero sicut formæ.

Denique aperte docet S. Thomas, in i, dist. xix, q. v, art. ii, ad 1, quod analogia secundum esse et intentionem, quæ est analogia proportionalitatis, convenit enti et transcendentibus: «Et talia, inquit, oportet quod habeant esse in unoquoque eorum, de quibus dicuntur.» Et idem summi potest ex q. vii, de Pot., art. vii. Et ratio est manifesta, quia analogia proportionalitatis in hoc distingui-

tur ab analogia attributionis, quod hæc dicitur per denominationem ab una forma, quæ est intrinsece in uno principali et denominative in aliis, illa vero dicitur penes formas intrinsece in unoquoque analogato existentes, sed non convenientes in uno aliquo simpliciter, sed proportionaliter uno. Accidens autem intrinsece est ens, quia vere est extra nihil, et vere inhæret præbendo effectus reales, ut esse quantum, coloratum, calidum, etc.; ergo ens dicitur de illo analogia proportionalitatis propriæ.

Tertia vero pars prob.: Quia, ut q. præced. diximus, Philosophus et D. Thomas sæpe comparant analogiam entis analogiæ sani ad animal et medicinam, quod est analogum attributionis, ut in iv Metaphys., lect. i, et in Met., lect. iii, et q. ii, de Verit., art. ii: non quia solum sit hæc analogia; nam in i Ethic., lect. vii, aperte attribuit bono analogiam proportionalitatis, et eadem ratio est de ente; sed quia accidens ita est dependens a substantia, et entis ens, ut si per impossibile non haberet in se intrinsece entitatem, adhuc ex denominatione extrinseca posset ab esse substantiæ dici ens, quia ad illud ordinatur, et illi deservit virtualiter. Ergo habet accidens analogiam attributionis ad substantiam; sed quia intrinsece habet esse, formaliter non dicitur per attributionem ens, sed habet unde dici posset, si intrinsece ens non esset. Vel ut dicit S. Thomas iv Metaph. cit., ens dicitur sicut sanum respectu substantiæ et accidentis, non attributione causæ efficientis vel finalis, sed materialis, quatenus accidens inhæret in substantia, ut in subjecto. Unde ex hoc potius deducitur quod habere debet esse intrinsece, scilicet per inhærentiam, non per attributionem ad causam, vel effectum extrinsecum.

Instabis: Illa proportio accidentis ad esse, seu substantiæ ad suum, est proportio rationis, non realis, ergo non sufficit ad constituendam analogiam realem, et secundum intrinsicam convenientiam. Anteced. probat.: Proportio est relatio, illa relatio est rationis, quia non est inter extrema realia, nihil enim a suo esse distinguitur, ergo est rationis. Item ista proportionalitas, quæ est inter accidens et substantiam, non significatur hoc nomine *ens*, nec sufficit constituere analogiam per hoc quod exerceatur, licet non significetur, quia etiam inter duas species contentas sub uno genere potest exerceri proportionalitas; sicut enim hæc species se habet ad suum genus, ita et alia, et tamen univocationem non tollit, ergo neque in ente.

Resp.: In primis, in sententia D. Thomæ distinguuntur realiter existentiam ab essentia non habere locum instantiam, quia ibi extrema inveniuntur, in quibus exerceatur relatio realis. Sed etiam extra hanc sententiam dicimus quod analogia formaliter est secunda intentio, et sic pro secunda intentione non est relatio realis, sed rationis, sicut intentio generis vel speciei. Habet vero pro fundamento proportionem, non quatenus relatio est, sed quatenus convenientia et similitudo proportionalis multorum, sive in entibus realibus, sive rationis, sicut intentio generis fundatur in convenientia similitudinis genericæ, sive in entibus realibus, sive rationis.

Ad secundam partem argum. resp.: Ipsam proportionalitatem non debere significari quasi in actu signato, sed exerceri in analogis, sicut neque equalitas, aut unitas significatur in univocis. Quod vero in speciebus ejusdem generis exerceatur proportionalitas, jam diximus

quæst. præced., proportionem illam cadere super absolutam et perfectam convenientiam; atque ita unitas specierum sub genere non a sola proportionalitate sumitur, alia siquidem major unitas supponitur; at vero in analogis tota unitas seu convenientia a proportionalitate sumitur, non alia major unitas præsupponitur. Et hæc est differentia inter proportionalitatem, quæ in analogis, et quæ in univocis reperitur.

ARTICULUS IV.

Utrum accidens sit univocum ad novem genera.

Non desunt auctores qui partem affirmativam teneant, præsertim si accidens sumatur pro accidente completo prædicamentali, non ut abstrahit a completo et incompleto, et sumatur accidens pro accidente reali et intrinsece denominante, nam respectu denominantis extrinsece et intrinsece non est conceptus univocus. Igitur loquendo sic de accidente completo plures auctores, etiam extra scholam Scoti, existimant esse univocum ad illa prædicamenta, quæ sunt formæ denominantes intrinsece. Fundamentum est, quia tale accidens non includitur in differentiis, sed se habet ut substantia completa: quæ est vere genus, quia non includitur in differentiis, licet prout abstrahit a completa et incompleta genus non sit; cur ergo similiter accidens completum non erit univocum? præsertim cum non minus unum accidens, v. g. quantitas, participet rationem accidentis, quam aliud, scilicet qualitas, tota autem eorum diversitas ex propriis proveniat differentiis, in quibus accidens completum non includitur. Denique non facile assignatur analogia accidentis comple-

ti: non enim est transcendens, cum non imbibatur in differentiis; non est attributionis aut metaphoræ, cum omnia accidentia intrinsece, non denominative accidentia sint; non proportionalitatis propriæ, quia in opinione horum auctorum hæc non sufficit reddere analogum, cum etiam in univocis inveniatur.

In contrarium vero est generalis regula S. Thomæ, in 1. distinct. xxv, quæst. 1, artic. 11: « Quod quæcumque non conveniunt in uno genere generalissimo, non potest de eis aliquid univoce dici »; sed novem genera accidentium sunt genera generalissima, utpote diversa prædicamenta, ergo nihil de eis univoce dici potest, et consequenter neque accidens.

DICO ERGO PRIMO: Accidens ut abstrahit a completo et incompleto non est univocum, sed analogum. Conveniunt in hoc communiter auctores, quia est eadem ratio atque de ente communi completo et incompleto, imo et de substantia; sic enim imbibuntur etiam in differentiis et transcendunt per omnes res et modos; nam differentiæ accidentales etiam accidentia sunt, incompleta tamen quia aliquid ens sunt, et non ens substantiale, ergo accidentale. Ex quo sequitur quod ista est ratio non omnino una, sed etiam diversa, utpote in differentiis inclusa; nec ab ipsis perfecte abstrahens; ratio enim quæ semel in differentiis includitur ab ipsis non abstrahit, quia non sunt aliæ differentiæ tabularum differentiarum, a quibus abstrahat relinquendo illas, et sic si abstrahit a differentiis, a totis abstrahit, et solum manebit ratio communis et una respectu inferiorum, non respectu differentiarum, si ab eis abstrahit. Ut ergo illis communis sit, ab eis non abstrahit, et hoc est includere illas actu et esse rationem non simpliciter unam.

DICO SECUNDO: Accidens completum etiam analogum est ad novem genera: etiamsi omnia consistent in forma denominante intrinseca. — Ratio sumitur ex his quæ diximus articulo secundo de ente completo, quod licet sub conceptu completi non includatur in ipsis differentiis, tamen ut sit completum debet differentias ipsas includere, quia solum per illas potest reddi completum. Nam accidens solum potest reddi completum per aliquem modum, qui distinguat ipsum ab incompleto. Illic autem modus vel est ipsa inhærentia, sicut subsistentia completæ substantiam; vel est accidens esse in concreto; vel est accidens reddi prædicamentale ut sic; vel denique sunt ipsæ differentiæ contrahentes accidens ad hoc, vel illud prædicamentum.

Primum non reddit accidens completum; nam inhærentia non ordinatur ad constituendum aliquid totum, sicut subsistentia, quod in se completum sit, nam inhærentia est propria formæ informantis subjectum; unde cum in accidente tam ratio communis, quam ratio particularis et differentialis pertineant ad rationem formæ, utrique convenit inhærentia; unde accidens per hoc quod concipiatur inhærens præcise non extrahitur et eximitur ab hoc quod est intrare differentias, cum etiam ipsæ inhæreant. Atque ita per differentias completum reddetur in ratione et quidditate formæ, non per inhærentiam ut sic. Imo inhærentia in ratione complendi et faciendi totum, opposito modo se habet ad subsistentiam, quia hæc reddit communicabile quæ est conditio totius, inhærentia communicabile quæ est conditio formæ et non totius.

Secundum etiam non pertinet ad præsens, quia accidens redditur concretum per hoc, quod est in sub-

jecto: ponitur autem in prædicamento etiam ut abstractum a subiecto et secundum se; ergo esse concretum in subiecto non reddit completum accidens, prout exigitur ad rationem accidentis prædicamentalis; potius enim accidens in concreto non ponitur in prædicamento, nisi in ratione suæ formæ.

Tertium etiam non sufficit, quia accidens prædicamentale ut sic, vel intelligitur reddi prædicamentale per secundam intentionem ordinandi in prædicamento, vel per aliquam primam intentionum, quæ reddat illud capax talis secundæ intentionis, quæ est in prædicamento. Primum neque complet accidens reale, quia secunda intentio est aliquid rationis; neque potest convenire nisi supposita prima, quæ rem ponibilem reddit in prædicamento, et capax hujus secundæ intentionis. Secundum vero non est assignabile quid sit præter ipsos modos, quibus unumquodque prædicamentum constituitur et accidens prædicamentale redditur; nec enim est aliquis modus realis novem prædicamentis communis, quo accidens ut sic realiter reddatur completum et a differentiis segregabile.

Quare dicendum est quod accidens completum non est unus aliquis conceptus superior ad novem prædicamenta, sed immediate per ipsos modos constituentes prædicamenta redditur accidens completum, et si est actu completum, actu includit illos, et sic non habet unitatem simpliciter, ut requiritur ad univocationem, magis autem diversitatem ipsam differentiarum et modorum induit. Et propter hoc S. Thomas, v Met., lect. ix, dicit quod ea, in quæ dividitur ens primo, sunt prædicamenta, quia distinguuntur secundum diversos modos prædicandi; ergo divisio in decem prædicamenta immediata et prima est enti,

non autem mediat accidens completum complemento aliquo a decem prædicamentis distincto. Et viii Met., lect. ultima, dicit quod ens non expectat aliquid additum ad hoc ut fiat substantia, quantitas, vel qualitas, sed statim a principio est substantia, vel quantitas, etc. Ergo similiter accidens non expectat aliquid superadditum, sed statim a principio est quantitas, vel qualitas, etc., et istis modis completur immediate.

Præterea non evitatur illa ratio, quia sic accidens completum est univocum ad novem genera, ergo est genus ad illa, et consequenter non sunt novem genera suprema, sed subalterna: omne enim univocum adequate dividitur in genus, speciem et alia quinque prædicabilia; unde dicit D. Thomas, i Cont. Gent., cap. xxxii: « Omne quod de pluribus univocè prædicatur, vel est genus, vel species, vel differentia, vel proprium, vel accidens »; accidens autem in communi non est species atoma, multo minus differentia, aut proprium respectu superiorum inferiorum, ergo erit genus, si est univocum.

Quidam negant sequelam et dicunt accidens non esse genus, quia dividitur inæqualiter quantum est ex se. Sed hoc sicut destruit genus, ita astruit analogiam; ideo enim analogum est, quia ex se inæqualiter dividitur; si autem inæqualitas ex ipsis differentiis tantum provenit, hoc etiam in genere invenitur, cuius differentie inæquales sunt. Alii dicunt accidens non esse genus, quia non significat quidditatem, sed esse accidentis, quod est inesse substantiæ; vel, si significat quidditatem, non significat gradum distinctum, sed id quod in quocumque includitur. Sed hoc est quod destruit univocationem, quia includitur in quocumque et non dicit determinatum

gradum; sic enim completum accidens non est, si in quocumque includitur, si autem in differentiis non includitur, cur non dicit conceptum genericum? Si quidem univocum est, et quidditative prædicatur; tam quidditative enim qualitas est accidens, sicut quidditative non est substantia, et hoc ipso quod extra differentias est gradum dicit; si autem gradum non dicit, ideo est quia in differentiis includitur, quod univocationem tollit.

Alii dicunt non esse genus, quia est transcendens, vel quia dicit conceptum compositum ex duobus analogis, vel saltem conceptum, qui respectu aliorum analogum est. Sed totum hoc, si destruit genus, etiam destruit univocationem. Alii dicunt non esse genus, quia non sumitur a distincta realitate ratio generis et ratio differentie. Sed hoc jam supra art. ii impugnavimus, agendo de ente. Alii tandem admittunt accidens esse genus. Et ad inconveniens quod novem prædicamenta non erunt suprema genera respondent quod sunt suprema genera respective, non absolute. Sed hoc supra rejectum est; sic enim omnia subalterna possent dici suprema respective, verbi gratia, vivens in ratione viventis non habet aliud superius, sicut qualitas in ratione qualitatis. Sed si qualitas absolute habet genus super se, absolute non est supremum, respective autem etiam genera inferiora suprema esse possunt id est in ratione sua.

Ad fundamenta opposita a principio resp. Ad primum: Esse latam differentiam inter substantiam completam et accidens, quia in substantia assignamus aliquid unius rationis et prædicamenti per quod completur, scilicet esse substantiam integram seu totalem et ut quod. At vero in accidente cum sit forma non est assignabile aliquid, quo

compleatur, nisi illi modi prædicamentales quibus commensuratur substantia, et talis modus constituit determinatum prædicamentum, si determinatus est. Si autem in confuso et indeterminate accipitur pro accidente prædicamentali ut sic, si ly prædicamentale dicat secundam intentionem, sic non est complementum reale accidentis, sed supponit illud; si autem dicat ipsam naturam accidentis completam, omnes modos prædicamentales dicit in confuso, quia non alio reali completur, quam illis modis, et sic includit differentias et est analogum. Quod vero dicitur quantitatem esse æqualiter accidens cum qualitate. Resp.: Quod licet æqualiter participant rationem accidentis quantum ad rationem inhærendi, non tamen quantum ad rationem disponendi et commensurandi se substantiæ, in hoc enim primo diversa sunt et inæqualiter se habent. Modus autem inhærentiæ non est constitutum quidditatis, sed modus illius pertinet ad modum existentie ut communicabilis, sicut subsistentia facit incommunicabilem substantiam, unde æqualitas in inhærendo non facit æqualitatem absolute in quidditate accidentis.

Ad secund. fundament. respondet: Æque currere respectu accidentis, ut abstrahit a completo et incompleto, quod tamen omnes analogum esse fatentur. Et ita dicimus quod est analogum proportionalitatis propriæ, quia in omnibus analogatis est per formam intrinsecam. Quod autem etiam in univocis inveniri possit comparatio proportionalitatis, jam sæpe responsum est hanc inveniri non tanquam id a quo solo sumatur unitas eorum, sed quæ unitatem supponat et super eam cadat. Quando autem invenitur tanquam id a quo unitas ipsa desumitur, ita quod non est alia unitas quam pro-

portionalitatis, tunc analogiam constituit et sic non invenitur in univoeis.

ARTICULUS V.

Utrum sit adequata et bona divisio in decem prædicamenta.

Celebris valde et antiqua est divisio hæc in decem prædicamenta, et tot sæculorum auctoritate recepta ut de illa dubitare nefassit. Rationem autem reddere hujus divisionis non ita facile plerique judicant. D. Thomas, v. Metaph., lect. ix et. iii Phys., lect. v, sic ejus adæquationem colligit. Quidquid prædicari potest de subjecto, seu de prima substantia, solum tripliciter potest prædicari: Uno modo tanquam pertinens ad essentiam ejus; alio modo ut ad essentiam non pertinens, sed subjecto inhærens; vel tertio modo ut prædicatum desumptum ab aliquo extrinseco unde sumit denominationem. Si primo modo, constituit prædicamentum substantiæ. Si secundo modo, vel illud prædicatum inhærens est absolutum, vel respectivum et ordinans ad alium terminum. Si est forma absoluta et inhærens, vel consequitur ad materiam, vel ad formam ut forma est, sive spiritualis forma sit, sive corporea. Si consequitur materiam est quantitas, quia hæc partes materiales extendit. Si consequitur formam est qualitas, quæ in qualificando et determinando modum formæ habet. Si vero est forma respectiva est relatio.

Si vero tertio modo fiat prædicatio, scilicet sumendo denominationem ab aliquo extrinseco a quo pendet, perlinet ad sex ultima prædicamenta, quæ sic colliguntur. Ea enim quæ in denominando dependent ab aliquo extrinseco, vel illud extrinsecum est causa, vel mensura, vel nude et extrinseco applicatum

sine mensuratione vel causalitate. Si hoc ultimo modo fiat, est prædicamentum habitus, quo quis dicitur vestitus. Si vero fiat denominatio ab aliquo extrinseco quod sit causa, illa non potest esse materialis vel formalis, quia hæc intrinsece constituunt, vel denominant secundum intrinsecam unionem.

Unde causalitates earum non constituunt speciale prædicamentum quia magis ordinantur ad perficiendum et complendum ipsam materiam et formam, quæ per informationem et receptionem perficiuntur in se, quam ad perficiendum et immutandum alia, sicut causalitas efficientis. Modi autem non constituunt speciale prædicamentum, quando solum dicunt complementum aliquod rei alicujus, sic enim reducuntur ad rem cujus sunt modi, sed solum quando specialem aliquam commensurationem ad substantiam important, et non pure complementum, aut conditionem ipsius esse rei. Finalis autem causa solum habet causalitatem metaphoricam, et in eo in quo est realis, coincidit cum causalitate efficientis. Restat ergo quod causa efficiens extrinsecum denominans sit, et tunc vel denominat subjectum quod immutatur, et est passio, vel causam a qua dimanat effectus, et est actio. Si vero denominatio fiat ab extrinseco mensurante, vel illa mensura est loci, vel temporis. Si loci, vel mensurat secundum absolutam rationem essendi in loco penes diversam distantiam, et sic est ubi; vel ratione ordinis partium in loco, et sic est situs. Si vero est mensura temporis, constituit prædicamentum quando. Nec sunt plures mensuræ extrinsecæ.

In hæc ratione colligendi numerum prædicamentorum aliqui inveniunt scrupulum, præsertim in duobus. Primo quia dicitur quantita-

tem sequi materiam, qualitatem vero formam. Si enim intelligatur de inhærentia, utrumque inhæret composito, in sententia D. Thomæ in libris de Generat. explicanda. Si de dimanatione, quantitas non dimanat a sola materia, sed a composito quod est corpus; corpus enim est quod habet trinam dimensionem; hoc autem non dicit solam materiam, sed informatam forma coporealitatis. Secundo, quia videtur S. Thomas sex ultima prædicamenta constituere extrinseca denominatione, quod falsum esse ostendimus infra agendo de illis; et præsertim passio non potest dubitari quod sit mutatio intrinseca. Nec dici potest quod sunt modi intrinseci dependentes tamen ab aliquo extrinseco, ad quod habent respectum; sic enim etiam relatio diceretur accidens extrinsecæ denominationis, quia pendet a termino extrinseco.

Nihilominus hæc nihil obstant sufficientiæ prædictæ rationis D. Thomæ. Nam quod quantitas sequatur materiam, et qualitas formam, est commune proloquium Philosophorum, et non fundatur in dimanatione, vel inhærentia in sola materia, sed in hoc quod quantitas est prima dispositio materiæ: quia secundum quantitatem attenditur divisio et indivisio ejus, ut dicit D. Thomas, in iv, dist. xii, quæst. i, art. i, quæstione iii; et quæst. ix de Potentia, artic. vii. Unde quantitas non invenitur nisi in rebus materialibus. Et ita dicitur convenire alicui ratione materiæ, quia partes materiales disponit et ordinat, et iterum quia proportionatur ipsi materiæ, eo quod quantitas non est activa, sed medium recipiendi alia accidentia. Et sic proportionatur materiæ, quæ est primum receptivum. Qualitas autem invenitur tam in materialibus, quam spiritualibus, invenitur etiam qualitas disponens ad agen-

dum, et ut instrumentum activum, atque adeo fundatur in eo quod activitatis et actualitatis est, quod utique spectat ad formam.

Ad secund. respond. : D. Thomam non constituere sex ultima prædicamenta in denominatione extrinseca, qualis est esse cognitum, esse visum etc., quæ nihil inhærens subjecto dicit; sed denominationes istæ aliquid intrinsece ponunt, dependent tamen ab aliquo extrinseco, non terminante tantum, sed etiam denominante, vel ad denominationem concurrente; ideo dicuntur aliquando denominari ab aliquo extrinseco non formaliter, sed originative, originari enim et pendet denominatio illius modi intrinseci ab aliquo extrinseco. Et ad instantiam de relatione et aliis, quæ dependent a terminis extrinsecis, dicitur esse diversam rationem, quia relatio non dependet a termino ut a denominante, vel originante denominationem relationis, sed terminante; sicut potentia, habitus et actus (et idem est de relatione) non mediante termino denominant, sed ad illud dirigunt et ordinant: ipsæ autem formæ per se intrinsece denominant, ad terminos respiciendo. Illa autem sex ultima prædicamenta non ordinant subjectum ad terminum, sic enim essent relatio, sed subjecto conveniunt ex subordinatione et derivatione ab aliquo extrinseco, a quo dependent in denominando; sicut locus ut reddat locatum pendet a locante, ut reddatur quis vestitus pendet a veste circumdante, ut reddatur in quando dependet a tempore, ut reddatur patiens, ab agente, ut reddatur agens, ab effectu. Non tamen ista relinquunt solum denominationem extrinsecam, sed realem aliquem modum, quo immutatur intrinsece et denominatur subjectum dependenter ab extrinseco.